

PATRYCJA JĘDRZEJEWSKA

ZAPOMNIANA KSIĘŻNA HALICKA? ROLA SALOMEI W KREOWANIU RELACJI POLSKO-WĘGIERSKICH I POLSKO-RUSKICH

Postać Salomei, żony królewicza węgierskiego Kolomana, jest kolejną interesującą postacią kobiecą związaną z księstwem krakowsko-sandomierskim, przejawiającą aktywność w relacjach z Królestwem Węgier oraz księstwami ruskimi. Księżniczka krakowska, potem księżna Halicza¹, a na koniec klaryska była znaczącą postacią w XIII wieku na ziemiach polskich, obok m. in. księżnej Kingi, Jolenty-Heleny czy Gryfiny. Salomea, w przeciwieństwie do wspomnianych księżnych, była księżniczką wywodzącą się z piastowskiej dynastii.

Podjęcie tematu Salomei i odgrywanej przez nią roli w relacjach polsko-węgierskich, a potem także w kształtowaniu relacji księstwa krakowsko-sandomierskiego

MGR PATRYCJA JĘDRZEJEWSKA, asystent w Zakładzie Historii Średniowiecznej Instytutu Historii Akademii Pomorskiej w Słupsku, także doktorantka w tym Instytucie. Tematem dysertacji doktorskiej jest książę Warcisław IV (ok. 1290-1326) i Pomorze jego czasów. Zainteresowania badawcze skupiają się poza średniowieczną historią Pomorza, także wokół relacji polsko-węgierskich, polsko-ruskich i polsko-czeskich w XIII i XIV wieku. ORCID: 0000-0002-7897-3043. Kontakt: patrycja.jedrzejewska@apsl.edu.pl.

1. Na temat dziejów ziemi halickiej zob. np. A. Kijas, *Początki państw. Ruś*, Poznań 2014, s. 122-129; L. Bazylow, P. Wieczorkiewicz, *Historia Rosji*, Wrocław 2010, s. 39-41; H. Paszkiewicz, *Początki Rusi*, Kraków 1996, s. 87-118. Na temat polityki prowadzonej przez książąt halickich i wołyńskich w XIII wieku zob. M. F. Kotljar, *Z historii polityki zagranicznej książąt halickich i wołyńskich w XIII wieku*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne”, 1-2 (2000), s. 25-40.

i Węgier z Rusią halicką, jest niewątpliwie potrzebne. Wprawdzie dotychczas zarówno w historiografii polskiej, jak i węgierskiej czy wschodniej, niejednokrotnie dotykano zagadnień dotyczących szczególnie miejsca Salomei w polityce jej ojca, jednakże potrzebnym wydaje się bliższe przyjrzenie się roli samej Salomei w kształtowaniu relacji polsko-węgierskich i polsko-ruskich. Ponadto należy wskazać kontakty czy wzorce, które mogły mieć istotny wpływ na działalność Salomei.

Zasadniczym celem artykułu będzie przedstawienie roli Salomei, córki Leszka Białego i żony królewicza Kolomana węgierskiego w kreowaniu relacji księstwa krakowsko-sandomierskiego z Rusią i Węgrami w 1. połowie XIII wieku, a także wskazanie motywów podejmowanych przez nią działań na każdym etapie jej życia oraz wzorców, które wywierały na nią wpływ.

W historiografii napotykamy głównie na krótkie informacje dotyczące Salomei: daty jej urodzenia, śmierci, czasu wyjścia za mąż za Kolomana². Jej postać jest przywoływana także w kontekście XIII-wiecznego wzorca świętobliwego zachowania³. Nieco uwagi poświęcają jej też badacze zajmujący się działalnością kobiet, z którymi była spowinowacana⁴. Działalności Salomei artykuł poświęcił natomiast Karol Holly, skupiając się jednak na relacjach polsko-węgierskich⁵. O relacjach polsko-rusko-węgierskich pisali m. in. Dariusz Dąbrowski⁶, Bronisław Włodarski⁷, Marek Chrzanowski⁸, Gabor Barabas⁹, Barbara Kowalska, Aleksandr W. Majorow¹⁰ czy Vitalij Nagirnyy¹¹.

2. O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 2005; K. Jasiński, *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań-Wrocław 2001; B. Włodarski, *Salomea królowa halicka. Karta z dziejów wprowadzenia zakonu klarysek do Polski*, „Nasza Przeszłość”, t. 5, 1957, s. 61-81.
3. M. Michalski, *Kobiety i świętość w żywotach trzynastowiecznych księżnych polskich*, Poznań 2004.
4. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety kręgu franciszkańskiego Polski i Czech*, Poznań 2014; B. Kowalska, *Święta Kinga. Rzeczywistość i legenda*, Kraków 2008.
5. K. Holly, *Princess Salomea and Hungarian-Polish Relations in the Period 1214-1241*, „Historický Časopis 55”, Supplement (2007), s. 5-32.
6. Np. D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201-1264). Biografia polityczna*, Kraków 2012.
7. Np. B. Włodarski, *Polska i Ruś 1194-1340*, Warszawa 1966.
8. M. Chrzanowski, *Leszek Biały książę krakowski i sandomierski. Princeps Poloniae (ok. 1184-23/24 listopada 1227)*, Kraków 2013.
9. G. Barabas, *Prince Coloman's Life after 1226. A Member of the Árpáadian Dynasty and Central European Narrative Sources*, w: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources (10th-17th Centuries)*, ed. D. Bagi, G. Barabas, M. Font, E. Sashalmi, Pecs 2019, s. 107-123; tenże, *Coloman of Galicia and his Polish Relations. The Duke of Slavonia as Protector of Widowed Duchesses*, w: *Hungaro-Polonica. Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relations*, ed. D. Bagi, G. Barabas, Z. Mate, Pecs 2016, s. 89-117.
10. A. W. Majorow, *Ostatnia wyprawa Romana Mściślawowicza (Z dziejów polityki zagranicznej Rusi halicko-wołyńskiej)*, „Klio”, 14 (2010), s. 49-80.
11. V. Nagirnyy, *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)-1264*, Kraków 2011.

Informacje o życiu, małżeństwie i działalności Salomei znajdujemy w jej żywocie¹², *Żywocie św. Kingi*¹³, a także m. in. *Roczniku Traski*¹⁴, *Roczniku franciszkańskim krakowskim*¹⁵ czy *Kronice halicko-wołyńskiej*¹⁶. Znaczenie w przedstawieniu aspektów działalności Salomei mają również dokumenty wystawiane przez nią samą oraz te, w których księżna jest wspomniana¹⁷.

Salomea była najstarszym dzieckiem księcia krakowsko-sandomierskiego Leszka Białego i jego pierwszej żony, ruskiej księżniczki Grzymisławy. Później krakowskiej parze książęcej urodził się jeszcze syn – Bolesław Wstydlawy. Fakt ten potwierdzają liczne źródła, np. w *Roczniku Traski* znajdziemy informację, że „Dux Lestco (...) accepit uxorem (...) Grimislavam, de qua genuit sanctam Salomeam (...) et filium nomine Boleslaum”¹⁸, w *Żywocie św. Salomei* przeczytamy po prostu „Salomea (...) filia magnifici ducis (...) Lestkonis”¹⁹. Część źródeł, jak np. *Rocznik franciszkański krakowski*, wskazuje na Salomeę jako drugie z kolei dziecko Leszka Białego i Grzymisławy, co sugerowałoby, że Salomea miałaby być młodszą od Bolesława Wstydlawego²⁰. Oswald Balzer zwrócił jednak uwagę na kwestię wyliczania w historiografii średniowiecznej potomstwa, począwszy od męskich przedstawicieli, bez zwrócenia uwagi na kwestię starszeństwa²¹. O tym, że Salomea była córką Leszka Białego oraz siostrą Bolesława Wstydlawego, poza przekazami kronikarskimi, informują także dokumenty wystawiane przez Bolesława²², w tym także te, których odbiorcą jest Salomea²³ bądź wystawiane przez samą Salomeę²⁴.

12. *Vitae sanctae Salomeae reginae Haliciensis*, wyd. W. Kętrzyński, *Monumenta Poloniae Historica* [dalej: MPH], t. 4, Lwów 1884. O Żywocie bł. Salomei zob. J. Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964, s. 95-96.
13. *Vita et Miracula sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis*, w: MPH, t. 4, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1884.
14. *Rocznik Traski*, wyd. A. Bielowski, w: MPH, t. 2, Lwów 1872.
15. *Rocznik franciszkański krakowski*, wyd. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Lwów 1878.
16. *Latopis hipacki*, w: *Polnoe sobranie ruskich letopisej*, t. 2, Petersburg 1908; *Kronika halicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów*, tł. D. Dąbrowski, A. Jusupović, Kraków-Warszawa 2017.
17. Dokumenty takie znajdziemy m. in. w: *Kodeks Dyplomatyczny Małopolski* [dalej: KDM], t. 1, t. 2, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876, 1886.
18. *Rocznik Traski*, s. 836.
19. *Vitae sanctae Salomeae*, s. 776.
20. *Rocznik franciszkański krakowski*, s. 46: „Dux Lestko (...) qui accipi tuxorem (...) Grimislavam, de qua genuit ducem Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam”.
21. O. Balzer, *Genealogia*, s. 480-481. Na temat pochodzenia i daty urodzenia Salomei zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 39 i nn.
22. KDM, t. 1: nr 44, nr 56.
23. KDM, nr 53, nr 71.
24. KDM, nr 75.

Kwestia daty urodzenia Salomei nie jest prosta do ustalenia²⁵. W większości znanych nam źródeł informacja ta jest połączona z przekazami dotyczącymi innych wydarzeń z okresu panowania Leszka Białego. Właściwie jedynym odniesieniem do ustalenia daty narodzin wspomnianej postaci jest wzmianka o jej zaręczynach z węgierskim królewiczem Kolomanem, które nastąpiły, gdy Salomea miała 3 lata. Informacja ta znajduje się w *Żywocie św. Salomei*²⁶. Warto w tym miejscu wspomnieć, że według Wojciecha Zabłockiego córka Leszka Białego i Grzymisławy miała być przeznaczona do życia konsekrowanego, co stanowić miało pewną formę podziękowania Bogu za dar potomstwa, na które para książęca czekała dość długo²⁷. Czy jednak rzeczywiście Leszek Biały mógłby przeznaczyć swoje jedyne dziecko do stanu konsekrowanego? Raczej nie. Pojawienie się dziecka, w tym przypadku córki, otwierało przed Leszkiem nowe możliwości, np. w postaci budowania sojuszy.

W tym miejscu należałoby przyjrzeć się pokrótce relacjom ojca Salomei Leszka Białego z Węgrami oraz Rusią. Leszek Biały, podobnie jak jego ojciec Kazimierz Sprawiedliwy, był zaangażowany w sprawy ruskie oraz węgierskie. Było to zrozumiałe, gdyż księstwo krakowsko-sandomierskie sąsiadowało od południa z Węgrami, a od wschodu z Rusią halicko-włodzimierską. Leszka i Węgrów łączyły w znacznym stopniu wspólne interesy na Rusi. Narodziny córki otwierały przed księciem krakowskim nowe możliwości w postaci planowania mariaży, które wpasowałyby się w prowadzoną przez niego politykę.

Po śmierci Kazimierza Sprawiedliwego w 1194 roku, Leszek Biały, podobnie jak jego ojciec, wspierał księcia ruskiego Romana²⁸. Za radą doradców w pewnym stopniu zrewanżował się księciu ruskiemu za udział w bitwie pod Mozgawą w 1195 roku, udzielając mu pomocy w 1199 roku w zdobyciu tronu w Haliczu po śmierci tamtejszego księcia Włodzimierza, którego osadził jeszcze Kazimierz Sprawiedliwy. Dzięki pomocy Małopolan Roman połączył księstwa halickie i włodzimierskie. Uzyskanie wspomnianego terytorium pozwoliło mu stać się najbardziej liczącym się księciem w południowej Rusi²⁹.

25. Rozważania nad datą urodzenia Salomei zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 11 i nn.

26. *Vitae sanctae Salomeae*, s. 777: „Erat autem Salomea tercio anno sue etatis, cum ad curiam predicti regis Ungarie pro filio Coloman odeportaretur”. Na temat kwestii daciej małżeństwa Leszka Białego i Grzymisławy zob. W. Zabłocki, *Grzymisława Ingwarówna, księżna krakowsko-sandomierska*, Kraków 2012, s. 43 i nn. Odmienne zdanie ma Dariusz Dąbrowski por. D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008, s. 620.

27. W. Zabłocki, *Grzymisława*, s. 61.

28. Zob. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 58. Na temat polityki Romana i jego relacji z Piastami zob. A. Teterycz-Puzio, *Dwie bitwy. Mozgawa 13 IX 1195-Zawichost 19 VI 1205*, Zabrze-Tarnowskie Góry 2020, s. 75-81.

29. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 21.

Roman stawał się też ważnym graczem politycznym dla swoich sąsiadów, co obrazuje zawarcie pomiędzy księciem halickim a ówczesnym królem Węgier Andrzejem II układu, który wskazywał na zacieśnienie relacji między wspomnianymi władcami. Układ mówił o zobowiązaniu obu stron do opieki nad dziećmi w razie śmierci Romana bądź Andrzeja³⁰. Wzrost potęgi Romana na Rusi spowodował zmianę relacji z Leszkiem Białym. Książę halicki wyprawił się na jego ziemie, wspierając zapewne Władysława Laskonogiego w walce o tron krakowski. 19 czerwca 1205 r. doszło do bitwy pod Zawichostem³¹, w której zginął Roman³².

Śmierć księcia halickiego otworzyła nowe perspektywy przed Leszkiem Białym. Narastała obawa przed wzrostem wpływów węgierskich na tych ziemiach w obliczu zawartego układu pomiędzy Romanem a Andrzejem II. Roman pozostawił po sobie dwóch synów: Daniela i Wasylka³³. W imieniu małoletnich synów tron halicki objęła nieznana z imienia wdowa po Romanie. Jednakże, obawiając się o swój los, zwróciła się o pomoc, zarówno do Leszka, jak i do króla Węgier. Ten, dotrzymując poniekąd ustaleń zawartych z Romanem, wziął pod opiekę wdowę oraz jej synów, w zamian tytułując się królem Halicza i Włodzimierza. Taki zabieg ze strony władcy węgierskiego spotkał się z oporem³⁴, co poskutkowało utworzeniem koalicji przeciw synom Romana³⁵.

Wobec niepewnej sytuacji w księstwie halicko-włodzimierskim wdowa po Romanie wraz z synami udała się na dwór Leszka Białego, który przyjął ją i jej dzieci. Książę wysłał starszego syna Romana – Daniela na Węgry³⁶, do króla Andrzeja II, natomiast księżna wdowa i młodszy Wasylko zostali w Krakowie³⁷.

W obliczu wydarzeń na Rusi Leszek Biały postanowił włączyć się do rozgrywki. Książę, mając na uwadze groźbę wzrostu węgierskich wpływów, poparł przeciwników potomków Romana. W czasie, gdy koalicjanci wyprawili się na Halicz, Leszek udał się do Włodzimierza. Wdowa po Romanie ponownie zwróciła się

30. *Latopis hipacki*, kol. 719. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 23, 25.

31. *Rocznik Traski*, s. 836. Szerzej na temat bitwy pod Zawichostem zob. A. Teterycz-Puzio, *Dwie bitwy*, s. 81-91. Tam również przegląd literatury.

32. Szczegółowe rozważania na temat przyczyn najazdu Romana na dzielnicę Leszka Białego zob. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 60 i nn. Zob. także A. W. Majorow, *Ostatnia wyprawa Romana Mścisławowicza (Z dziejów polityki zagranicznej Rusi halicko-wołyńskiej)*, „Klio”, 14 (2010).

33. *Latopis hipacki*, kol. 717, *Kronika halicko-wołyńska*, s. 95.

34. Tamże.

35. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 32-35.

36. Zdaniem D. Dąbrowskiego rozdzielanie rodziny Romana i wysłanie starszego jego syna Daniela na Węgry miało być gwarantem podziału strefy wpływów oraz zachowania przyjętego wówczas status quo. Zob. D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz*, s. 51.

37. *Latopis hipacki*, kol. 719. *Kronika halicko-wołyńska*, s. 98.

o pomoc do Andrzeja II, lecz obawiając się tego, co wydarzy się w Haliczu, udała się wraz z synami do obleganego przez wojska Leszka Białego Włodzimierza³⁸.

Zamieszki na Rusi spowodowały, że Andrzej II uzyskał wpływy w księstwie halickim. Zdaniem Bronisława Włodarskiego węgierski władca mógł planować oddanie w późniejszym czasie Halicza Danielowi, który przebywał na Węgrzech³⁹.

Leszek Biały, mimo początkowego udzielenia pomocy młodym Romanowiczom i ich matce, w obliczu umacniania się rządów węgierskich w Haliczu, postanowił interweniować we Włodzimierzu. Wsparł wówczas bratanka zmarłego Romana księcia bełskiego Aleksandra⁴⁰. Miasto poddało się bez walki, gdy tylko dowiedziano się o przybyciu księcia ruskiego⁴¹. Osadzając księcia ruskiego we Włodzimierzu, Leszek Biały rozszerzał swe wpływy, zawarł też sojusz z książętami łuckimi: Ingwarem i Mściśławem Niemym, którzy byli synami Jarosława. Porozumienie to zostało przypieczętowane związkiem księcia krakowskiego z córką Ingwara. Nie trwał on jednak długo, gdyż prawdopodobnie odesłano córkę ojcu. Należy wspomnieć o tym, że obecny jest w historiografii spór dotyczący kwestii pochodzenia Grzymisławy. Np. według Wojciecha Zabłockiego oraz wcześniejszych historyków była ona córką Ingwara. Natomiast Dariusz Dąbrowski, opierając się na przekazie *Latopisu halicko-wołyńskiego* dotyczącego odprawienia przez Leszka żony uznał, że Leszek Biały ponownie ożenił się około 1210 roku z Grzymisławą, która była córką księcia nowogrodzkiego Jarosława⁴².

Małżeństwo Leszka Białego z ruską księżniczką dowodziło też zainteresowania księcia sprawami Rusi. Wprawdzie książę był zajęty umacnianiem swojej władzy w Krakowie, jednak w 1210 roku połączone wojska polskie i ruskie ruszyły na Halicz. Włodzimierz Igorowicz i jego sprzymierzeńcy zdołali uciec, a na halickim tronie zasiadł Daniel Romanowicz. Wówczas matka Daniela, dowiedziawszy się o tym, przybyła do Halicza w celu objęcia rządów w imieniu małoletniego syna⁴³.

Rządy księżnej wdowy i jej syna w Haliczu nie trwały jednak długo. Już na początku 1211 roku bojarzy haliccy usunęli rodzinę Romana i sami objęli rządy⁴⁴. Wdowa po Romanie udała się do swego młodszego syna, ale poprosiła o pomoc

38. *Latopis hipacki*, kol. 718, *Kronika halicko-wołyńska*, s. 97.

39. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 41.

40. Tamże, s. 43. Na temat pokrewieństwa Leszka Białego i Romana z Aleksandrem bełskim zob. D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów*, s. 320-327.

41. *Latopis hipacki*, kol. 720. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 43.

42. Zob. W. Zabłocki, *Grzymisława*, s. 40 i nn. Por. D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów*, s. 334-337, 616-621, 687-689 oraz D. Dąbrowski, *Dwa ruskie małżeństwa Leszka Białego*, „Roczniki Historyczne”, 2006, s. 67-93.

43. Zob. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 67 i nn. Por. D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz*, s. 68 i nn.

44. *Latopis hipacki*, kol. 727.

króla Andrzeja II. Ten na przełomie lat 1211 i 1212 ruszył na Ruś⁴⁵. Księżnej także udało się uzyskać pomoc ruskich sprzymierzeńców, którzy wraz z Węgrami odbili Halicz. Tron ponownie objęli Daniel i jego matka⁴⁶, choć nie na długo. Księżna wraz z synem po raz kolejny musieli uciekać z Halicza, tym razem na Węgry. W tym czasie Leszek Biały włączył się do rozgrywki i zajął grody należące do Aleksandra. Halicz zajął Mściśław Niemy, ale już w 1213 roku wyprawa zorganizowana przez króla węgierskiego pozbawiła go tronu. Andrzej II po raz drugi przyłączył Halicz do królestwa Arpadów. W obliczu zaistniałej sytuacji wdowa po Romanie wraz z Danielem ponownie udała się na dwór Leszka Białego, który również nie był zadowolony z przyłączenia księstwa halickiego do Węgier. Książę krakowski, mając już wystarczający powód, by włączyć się znów w sprawy ruskie, podjął decyzję o wyprawie wiosną 1214 roku. Księżna wraz ze starszym synem udali się do Wasylka, który przebywał w Kamieńcu wołyńskim⁴⁷.

Wiosną 1214 roku Leszek Biały wraz z Danielem i Wasylkiem Romanowiczami oraz Aleksandrem z Włodzimierza i Wszewołodem z Bełza ruszyli na zaplanowaną wyprawę. Pomimo początkowych sukcesów, m. in. w bitwie nad rzeką Bóbrką⁴⁸, sprzymierzonym wojskom polskim i ruskim nie udało się zdobyć Halicza. Jednak namiestnik węgierski na halickim tronie, Władysław Kormiliczyc, dążąc do umocnienia swej władzy, wzbudził niezadowolenie opozycji. Przeciwnicy namiestnika zaproponowali władcy węgierskiemu, by zamiast Władysława na halickim tronie zasiadł syn Andrzeja II, Koloman. Sprzeciwiał się temu Leszek Biały. Andrzej II początkowo miał grozić Małopolsce zbrojnym najazdem, do którego w końcowym efekcie nie doszło. Zapewne władca Węgier chciał wymusić zgodę księcia krakowskiego na osadzenie Kolomana na halickim tronie. Znaczącą rolę w układach dotyczących tej sprawy odegrał ówczesny wojewoda krakowski Pakosław Lasocic z rodu Awdańców⁴⁹.

Leszek Biały, pod wpływem doradców, ostatecznie postanowił pójść na kompromis i wyrazić zgodę na osadzenie Kolomana w Haliczu, mając na uwadze groźbę konfliktu z Węgrami. Książę krakowski miał jednak warunki, z którymi Andrzej II musiał się liczyć, bowiem wiedział, że bez akceptacji nowej sytuacji

45. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 50. Odmienne D. Dabrowski, *Daniel Romanowicz*, s. 69 i przyp. 161. Badacz ten uważa, że wyprawa odbyła się późnym latem 1211 roku.

46. *Latopis hipacki*, kol. 728. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 50 i nn.

47. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, 52 i nn.

48. *Latopis hipacki*, kol. 730.

49. O zaangażowaniu Pakosława w działalność dyplomatyczną wobec Romanowiczów zob. A. Jusupović, *Udział elit Polski i Rusi w zawieraniu umów międzynarodowych w pierwszej połowie XIII wieku*, w: *Polska, Ruś i Węgry: X-XIV wiek, Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*, t. 5, red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 78 i nn. Zob. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 70, 71.

przez Leszka, nie uda mu się trwale podporządkować Rusi Halickiej swemu państwu. Leszek proponował, by z terenów Rusi Halickiej zostało utworzone Królestwo Halickie, na którego czele stałby Koloman⁵⁰. Natomiast do dzielnicy księcia krakowskiego zostałaby przyłączona zachodnia część tegoż księstwa, mianowicie ziemia przemyska i lubaczowska⁵¹.

W zbliżonym czasie do Krakowa przybył Daniel Romanowicz. Małopolanie zaproponowali, by Daniel otrzymał we władanie Włodzimierz. Król Węgier widział jednak zagrożenie dla rządów Kolomana. W zaistniałej sytuacji pojawił się pomysł, by córka Leszka Białego Salomea poślubiła syna Andrzeja II, Kolomana⁵².

Salomea została zatem zaręczona z Kolomanem. Do króla węgierskiego udało się poselstwo na czele z Pakosławem Starym, który miał królowi przekazać takie słowa Leszka Białego: „Nie jest dobrze bojarowi panować w Haliczu, pojmij więc córkę moją za syna swego Kolomana i posadź go w Haliczu. Spodobała się królowi Andrzejowi rada Pakosławowa i spotkał się z Lestkiem na Spiszu i pojął córkę za syna swojego”⁵³. Zatem kwestię zawarcia małżeństwa omówiono w Spiszu w 1214 roku⁵⁴ Koloman miał zasiąść na halickim tronie i poślubić Salomeę. Andrzej II musiał zatem usunąć z Halicza Władysława Kormilicyca. Władysław został pojmany i wywieziony na Węgry⁵⁵. Leszek Biały natomiast, wbrew sprzeciwowi władcy Węgier, osadził we Włodzimierzu zarówno Daniela, jak i Wasylka. Andrzej II nie zareagował od razu, zapewne z powodu umacniania rządów jego syna w Królestwie Halickim⁵⁶. Zdaniem Karola Holly’ego zaręczyny, a następnie ślub królewicza Kolomana z księżniczką Salomeą nie były dla Andrzeja II korzystne. Badacz ten uważa, że poprzez małżeństwo córki Leszka Białego z synem króla Węgier, książę krakowski mógłby dążyć do podniesienia swego statusu względem innych książąt polskich, zatem mariaż ten można uznać za sukces Leszka Białego⁵⁷.

50. Na temat Kolomana zob. np. G. Barabas, *Prince Coloman's Life*, s. 107-123.

51. *Latopis hipacki*, kol. 731. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 57, 58. Badacz ten uważa, że ziemie te Leszek Biały otrzymał tylko w zarząd, ponieważ później Andrzej II odebrał Leszkowi Przemysł i Lubaczów.

52. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 71, 72.

53. *Kronika halicko-wołyńska*, s. 111.

54. *Latopis hipacki*, kol. 731. Szczegółowe rozważania na ten temat zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 40, przyp. 154. Według Żywota Salomei Leszek Biały miał odpowiedzieć Andrzejowi II, gdy ten zaproponował małżeństwo Salomei z Kolomanem: „Filiam nostram Salomeam (...) pro (...) Coloman odare non possumus, quia votum fecit Deo”. Zob. *Vita sanctae Salomeae*, s. 777.

55. *Latopis hipacki*, kol. 731. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 59 i nn.

56. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 72.

57. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 13. Badacz argumentuje swój pogląd faktem, że w latach 1138-1214 istniało jedynie jedno powiązanie genealogiczne między Arpadami a Piastami.

Kwestia objęcia Halicza przez Kolomana węgierskiego przedstawia się dość burzliwie⁵⁸. Koloman po raz pierwszy zasiadł w Haliczu w roku 1215, ale już wówczas miał problemy z utrzymaniem się w grodzie. Powodem było obleganie Halicza przez oddziały księcia nowogrodzkiego Mściława Udałego⁵⁹. Zdaniem Bronisława Włodarskiego koronacja Kolomana na króla Halicza⁶⁰ miała miejsce w pierwszej połowie 1215 roku, jednakże prawdopodobnie doszło do niej na Węgrzech, ze względu na niestabilną sytuację w Haliczu⁶¹.

Zastanawiające jest, kiedy Salomea została wysłana na dwór węgierski do swego narzeczonego. W czasie zawarcia układu spiskiego zarówno Salomea, jak i Koloman byli kilkuletnimi dziećmi, zatem można zgodzić się ze zdaniem Bronisława Włodarskiego, iż nie znalazła się ona na Węgrzech od razu w 1214 roku, wbrew przekazowi *Żywota św. Salomei*.⁶² W pierwszej połowie 1215 roku Papież Innocenty III wyraził zgodę na koronację małoletniego Kolomana przez arcybiskupa ostrzyhomskiego⁶³. Według Jana Długosza z Kolomanem koronowana została Salomea, jednak księżniczka pojawiła się na Węgrzech zapewne dopiero około 1218 r.⁶⁴ Bronisław Włodarski uważał, że gdyby córka księcia krakowsko-sandomierskiego przebywała na Węgrzech po zawarciu układu w Spiszu, to nie doszłoby do konfliktu między Leszkiem Białym a Andrzejem II, tym bardziej, że to właśnie książę krakowski wywołał zatarg⁶⁵. Leszek Biały nie mógł pogodzić się ze zwierzchnictwem węgierskim w Haliczu. Wobec tego książę postanowił sprzymierzyć się z Mściławem Udałym⁶⁶, któremu w 1215 roku nie udało się zdobyć Halicza, ale osiągnął ten cel na przełomie 1216 i 1217⁶⁷. Bronisław Włodarski

58. O okolicznościach osadzenia Kolomana w Haliczu zob. np. M. Chrzanowski, *Leszek Biały*, s. 72 i nn. Por. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 13 i nn. Tam rozważania na temat korespondencji Andrzeja II z papieżem Innocentym III w sprawie sytuacji w Haliczu i koronacji Kolomana.

59. Szerzej na temat działalności księcia Mściława w Haliczu zob. O. B. Hołowko, *Halicki okres działalności księcia Mściława Mściławowicza Udałego*, „Klio”, XI (2008), s. 5-12.

60. Kwestią niejasną jest to czy Salomea była koronowana na królową Halicza. Zob. np. G. Barabas, *Coloman of Galicia*, s. 95.

61. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 60-63. Zob. G. Barabas, *Prince Coloman's Life*, s. 107. Por. V. Nagirnyy, *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)-1264*, Kraków 2011. Zob. też K. Holly, *Princess Salomea*, s. 14 i nn.

62. Por. G. Barabas, *Coloman of Galicia*, s. 94. Oraz K. Holly, *Princess Salomea*, s. 15 i nn.

63. *Monumenta Poloniae Vaticana* [dalej: MPV], t. 3, wyd. J. Ptaśnik, nr 2. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 61. Por. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 13.

64. J. Długosz, *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego*, tł. J. Mrukówna, k. 5-6, Warszawa 1974, s. 204 i nn. Zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 14 i nn.

65. Do argumentacji B. Włodarskiego odnosi się m. in. M. Michalski: zob. M. Michalski, *Kobiety i świętość*, s. 74.

66. *Latopis hipacki*, kol. 731.

67. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 69. Por. M. Bartnicki, *Polityka zagraniczna*, s. 36.

przypuszczał, że książę Mściśław poza Haliczem zajął także ziemię przemyską i lubaczowską, które przyznane zostały Leszkowi na mocy układu spiskiego z 1214 roku⁶⁸. Część bojarów zwróciła się jednak do Daniela Romanowicza, by ten objął halicki tron. Młody Romanowicz odmówił, być może obawiając się reakcji księcia krakowskiego. Połączenie ziem halickiej i włodzimierskiej w rękach Daniela byłoby zbyt ryzykowne dla Leszka Białego⁶⁹. Sytuacja wydawała się być dla niego korzystną. Węgrzy zostali wyparci, a Haliczem i Włodzimierzem rządząli książęta ruscy, osadzeni tam przez księcia krakowskiego.

Daniel Romanowicz sprzymierzył się z Mściśławem Udałym i poślubił jego córkę Annę⁷⁰. Wówczas przystąpił on do wojny z Leszkiem Białym⁷¹. Książę krakowski, uwikłany we wspomnianym czasie w konflikty wewnętrzne i udział w rywalizacji między Piastami, nie był w stanie przeciwstawić się Danielowi. Wiosną 1218 roku Leszek próbował odebrać ziemie, które udało się zdobyć młodemu Romanowiczowi, ale ta wyprawa także okazała się niepowodzeniem. Działania Daniela spotykały się z aprobatą Mściśława Udałego, który również wrogo odnosił się do krakowskiego księcia⁷².

Po niepowodzeniach w polityce ruskiej Leszek Biały postanowił znów zbliżyć się do Węgier. Ocieplenie kontaktów piastowskiego księcia z Andrzejem II miało miejsce na przełomie lat 1218 i 1219, co wówczas wskazywałoby na to, że to właśnie wtedy Salomea trafiła na węgierski dwór⁷³. Jesienią 1219 roku wojska węgierskie wspierane przez oddziały Leszka zdobyły Halicz, w którym ponownie zasiadł Koloman razem z Salomeą⁷⁴. Zatem narzeczeństwo Salomei i Kolomana trwało kilka lat, także ze względu na ich młody wiek. Małżeństwo Salomei z Kolomanem dawało Leszkowi możliwość oddziaływania na to, co będzie się działo w Rusi i ustabilizowanie relacji z Węgrami. Andrzejowi II natomiast małżeństwo Kolomana z Salomeą mogło gwarantować zaakceptowanie węgierskich rządów na Rusi przez Leszka Białego. Wobec tego widzimy, że Salomea prawdopodobnie odegrała ważną rolę w budowaniu sojuszu polsko-węgierskiego, który w późniejszym czasie będzie się wzbogacał o kolejne dynastyczne mariaże. Małżeństwo Salomei z Kolomanem było pierwszym w XIII wieku mariażem węgiersko-piastowskim. Zatem ocena współpracy zapoczątkowanej tym mariażem w kolejnych latach wypadła pozytywnie, skoro doszło do kolejnych związków polsko-węgierskich.

68. Zob. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 71. Por. M. Bartnicki, *Polityka zagraniczna*, s. 37 i nn.

69. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 68.

70. Zob. tamże, s. 69. D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów*, s. 313-315, 512, 563-565.

71. *Latopis hipacki*, kol. 732. B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 70.

72. M. Bartnicki, *Polityka zagraniczna*, s. 42 i nn.

73. *Latopis hipacki*, kol. 733. Na temat przyczyn ocieplenia relacji Leszka Białego z Węgrami w tym czasie zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 18 i nn.

74. Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 40. Por. O. Balzer, *Genealogia*, s. 481.

Jednakże sytuacja w Haliczu okazała się niestabilna. Wiosną 1221 roku Mściwój Udały wraz ze swym zięciem Danielem Romanowiczem zaatakowali Halicz, korzystając z faktu, że miejscowa ludność nie była zadowolona z rządów młodego Arpada⁷⁵. Leszek Biały wspomógł wówczas Węgrów swym wojskiem, jednak w Haliczu poparcie dla rządów Kolomana było znikome i Mściwój nie miał problemu z odparciem wojsk przeciwników. Mściwój wziął do niewoli Kolomana i Salomeę, osadzając ich w jednym ze swych zamków⁷⁶. Widzimy zatem, że plany zarówno króla Andrzeja II, jak i księcia Leszka Białego co do rządów ich dzieci w Haliczu mogły zostać zniweczone. Według Leszka Białego i Andrzeja II małżeństwo to i ich rządy na wspomnianym terytorium miały gwarantować stabilizację w tej części Rusi.

Informację o przebywaniu księżniczki piastowskiej w Haliczu i jej uwięzieniu wraz z Kolomanem przez księcia nowogrodzkiego Mściwój Udałego przekazuje bulla papieża Honoriusza III z 27 stycznia 1222 r.⁷⁷ Z niewoli zostali zwolnieni pod koniec 1221 roku, dzięki zawarciu paktu między ojcem Kolomana Andrzejem II a księciem Mściwójem. Zdaniem Karola Holly'ego Koloman i Salomea zostali zwolnieni z niewoli tylko dzięki zręcznej dyplomacji Andrzeja II⁷⁸. Na podstawie wspomnianego porozumienia, Koloman zrzekł się swych praw do Halicza, a zatem musiał powrócić wraz z Salomeą na Węgry.⁷⁹ Salomea dość krótko pełniła rolę królowej halickiej, natomiast doświadczenia z tego okresu mogły wpłynąć na jej postępowanie i postawy w późniejszym czasie.

W świetle *Żywota św. Salomei*⁸⁰ małżeństwo Kolomana i Salomei nigdy nie zostało skonsumowane, bowiem małżonkowie mieli przyrzec sobie wzajemną czystość aż do śmierci. Jednak bulla Honoriusza III z 1222 roku, która skierowana była do Andrzeja II⁸¹, wspominając o układzie spiskim i zawartym wtedy związku Kolomana z Salomeą, wprost nazywa go *matrimonium*⁸², uznając za dopełniony związek małżeński.

75. *Latopis hipacki*, kol. 737. Zob. M. Bartnicki, *Polityka zagraniczna*, s. 47 i nn.; B. Włodarski, *Polska i Ruś*, s. 79.

76. Zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 20 i nn.; J. Długosz, *Roczniki*, s. 209.

77. Zob. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 40, przyp. 157. Szerzej na temat listu Honoriusza III z 27 stycznia 1222 roku do Andrzeja II zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 20 i nn.

78. Zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 21.

79. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 40-41. Zob. też C. Niezgoda OFM Conv., *Bł. Salomea, św. Kinga i bł. Jolenta – związki rodzinne i duchowość*, w: *Święci nie przemijają. Materiały z sympozjum naukowego o błogosławionej Jolencie z okazji 700-lecia jej śmierci. Gniezno, 8-9 października 1999 roku*, Gdańsk 2002, s. 54.

80. *Vitae sanctae Salomeae*, s. 779.

81. Tamże, s. 777.

82. O. Balzer, *Genealogia*, s. 483. Por. C. Niezgoda OFM Conv., *Bł. Salomea*, s. 55. Zdaniem badacza Salomea i Koloman zawarli sakramentalny związek małżeński w 1225 roku.

Po niepowodzeniu węgierskich planów w Haliczu i powrocie Kolomana i Salomei na Węgry król Andrzej II zdecydował się przekazać wspomnianej parze we władanie Słowenię i Chorwację. Poza tą informacją o „węgierskich czasach” Salomei możemy niewiele powiedzieć, gdyż wzmianki na ten temat znajdujemy tylko w *Żywocie Salomei*⁸³ i jednym papieskim dyplomie. Wiemy, że wspomniana para, czyli zarówno Salomea, jak i Koloman otrzymali przywilej słuchania mszy również w miejscach, które były objęte interdyktem.⁸⁴ Ówczesna działalność Kolomana i prawdopodobnie także Salomei opierała się także na walce z ruchami heretyckimi⁸⁵.

Zdaniem Ryszarda Grzesika w otoczeniu Salomei i Kolomana należałoby szukać inicjatorów powstania tzw. *Kroniki węgiersko-polskiej*⁸⁶. Można zgodzić się zatem ze stwierdzeniem Hanny Krzyżostaniak, iż stanowi to swoisty punkt wyjścia do poznania kulturalnej działalności księżnej halickiej⁸⁷. Co więcej, być może wspomniane dzieło zostało przeniesione na ziemie polskie za sprawą dwóch królowien węgierskich: Kingi oraz jej młodszej siostry Jolenty, która również poślubiła piastowskiego księcia Bolesława Pobożnego. Wspomniana kronika była dziełem w większości o charakterze hagiograficznym, ale można było znaleźć w niej także wiadomości o genezie oraz historii Węgier, a także relacjach z państwami sąsiednimi, w tym Polską.

Zarówno plany Andrzeja II, jak i Leszka Białego względem ustabilizowania sytuacji w Rusi Halickiej za pośrednictwem Salomei i Kolomana oraz wpływania na panującą tam sytuację nie powiodły się. Salomea, ze względu na krótki pobyt spowodowany słabą pozycją Kolomana w Haliczu, nie miała okazji odegrać większej roli w kwestii kształtowania sytuacji w Rusi Halickiej.

Jednakże sojusz węgiersko-polski przypieczętowany wspomnianym małżeństwem nadal pozostał w mocy. Salomea wciąż odgrywała ważną rolę w polityce swego ojca, mianowicie kreowała relacje księstwa krakowsko-sandomierskiego z Węgrami. Co więcej, dzięki utrzymywaniu bliskich stosunków z Węgrami Salomea miała możliwość przebywania z członkami rodziny królewskiej z dynastii Arpadów. Obserwując postawę Salomei, można dojść do wniosku, że pozostawała ona pod wpływem świętych kobiet z dynastii Arpadów.

83. Rozważania na temat informacji zawartych w *Żywocie Salomei* w stosunku do ówczesnej rzeczywistości zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 22 i nn.

84. M. Michalski, *Kobiety i świętość*, s. 75; H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 51-52.

85. Zob. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 24.

86. R. Grzesik, *Kronika węgiersko-polska. Z dziejów polsko-węgierskich kontaktów kulturalnych w średniowieczu*, Poznań 1999, s. 211 i nn. Zob. też K. Holly, *Princess Salomea*, s. 26.

87. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 52.

Zwykle święta osoba pochodziła z królewskiego bądź arystokratycznego rodu. Istniało także zjawisko dziedziczenia świętości. Rodem, któremu można przypisać taką cechę, była dynastia Arpadów na Węgrzech. Z tej „świętej” rodziny pochodziły: Elżbieta Węgierska, Małgorzata, Kinga, a także Konstancja i Jolenta. Świętość jako łaska mogła być przekazywana z rodziców na dzieci bądź osoba z predyspozycjami świętej oddziaływała w jakiś sposób na swoje otoczenie, krewnych, współmałżonka, przekazując „łaskę” na kolejne pokolenia, niekoniecznie w linii prostej, co obserwujemy w dynastii Arpadów, w pokoleniu Andrzeja II i Beli IV⁸⁸. Ponadto nawiązywanie do świętych przodków było coraz częściej spotykanym zjawiskiem na dworach środkowej Europy. Wówczas wzrosło także zainteresowanie życiem zakonnym wśród księżnych i pań z rodzin możnowładczych. Istotny wpływ mogła mieć wtedy pobożność rozpowszechniana za sprawą franciszkanów, która znalazła uznanie na dworach władców w Europie Środkowej⁸⁹.

Salomea, będąc żoną syna Andrzeja II, a brata Beli IV, miała okazję przebywać z członkami dynastii Arpadów, w tym właśnie ze świętymi kobietami z tej rodziny. Przyjąć możemy, że wzorem do naśladowania dla Salomei mogła być Elżbieta Węgierska, która będąc żoną i matką, w późniejszym okresie życia skierowała się ku Bogu i została ogłoszona w 1235 roku świętą. Nie wiemy, czy Salomea miała okazję ją spotkać, ale przypuszczalnie Elżbieta stała się dla niej wzorcem. Salomea mogła obserwować wzrost pozycji osoby za życia uznawanej za świętą. Być może to także stało się przyczyną, dla której umacniała się na drodze poświęcenia się Bogu.

W roku 1233 brat Salomei, Bolesław i ich matka Grzymisława znaleźli się w niewoli Konrada Mazowieckiego⁹⁰. Ze względu na problemy z utrzymaniem władzy w Krakowie przez Grzymisławę i Bolesława⁹¹ można przypuszczać, że Salomea mogła wówczas zabiegać o pomoc dla nich u Węgrów. Mąż Salomei, Koloman utrzymywał dobre stosunki ze Stolicą Apostolską, zatem możemy zgodzić się z przypuszczeniem Karola Holly’ego, że dzięki staraniom Salomei Koloman mógł wykorzystać wspomniane relacje na rzecz Grzymisławy i Bolesława Wstydliwego⁹².

Konrada Mazowieckiego wspierał Daniel halicki wraz z bratem Wasylkiem⁹³. Relacje między nimi ochłodziły się pod koniec lat 30. XIII wieku. Jak zauważył

88. M. Michalski, *Kobiety i świętość*, s. 165-167. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 81-83.

89. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 83, 84.

90. Szerzej na ten temat zob. A. Teterycz-Puzio, *Konrad I Mazowiecki, książę wielki łacki (1187/89-31 sierpnia 1247)*, Kraków 2019, s. 121-160.

91. Na temat walk o tron krakowsko-sandomierski po śmierci Leszka Białego zob. np. W. Ząbłocki, *Grzymisława*, s. 87-147.

92. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 26 i nn.

93. Na ten temat zob. np. D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz*, s. 145 i nn.

Dariusz Dąbrowski, już na przełomie lat 1236 i 1237 obaj Romanowicze przybyli na Węgry na wezwanie ówczesnego władcy Beli IV⁹⁴. Ciekawe przypuszczenia wysnuł Karol Holly. Badacz ten wspomina o możliwości zawarcia porozumienia między Belą IV, Kolomanem i Danielem Romanowiczem, w którym pośredniczyć mogły Grzymisława oraz Salomea⁹⁵. Mogło zatem dojść do zawarcia porozumienia, więc niewykluczone, że właśnie Węgrzy przyczynili się do zmiany relacji między księciem mazowieckim a Romanowiczami. Pamiętajmy, że Bela IV był bratem męża Salomei, Kolomana, więc założyć możemy, że wsparłby prędzej Bolesława Wstydlivego i jego matkę w staraniach o krakowski tron, niżeli księcia mazowieckiego. Można postawić pytanie, czy Salomea wraz z mężem nie wywierali wpływu na Belę IV. Tym bardziej, że w 1239 roku doszło do zawarcia małżeństwa Bolesława Wstydlivego z córką Beli IV – Kingą, za którym to optowała Salomea.

Wpływy na Rusi Halickiej, których nie udało się zdobyć Salomei, miała szanse uzyskać Konstancja Arpadówna, córka Beli IV, która została wydana za księcia halickiego Lwa⁹⁶, syna Daniela Romanowicza. Do ślubu Lwa i Konstancji doszło najprawdopodobniej, według Dariusza Dąbrowskiego, we wrześniu 1246 roku w Zwoleniu. Przy okazji zawarcia tego małżeństwa Bela IV i Daniel Romanowicz oficjalnie zawarli pokój⁹⁷. Zdaniem Piotra Stefaniaka Konstancja stanowiła ważną kartę przetargową swego ojca, Beli IV. Będąc na Rusi, zapewne propagowała zachodnie wzorce. Dzięki pobytowi córki władcy węgierskiego na Rusi wiedziano w Budzie o poczynaniach wojsk tatarskich, kupcy węgierscy mieli przywileje ekonomiczne w Rusi, a także dominikanie i franciszkanie mieli uprzywilejowaną pozycję przy jej boku. Ponadto Konstancja stała się protektorką zachodniego modelu funkcjonowania pałacu monarszego⁹⁸. Co więcej, dopóki Arpadówna była żoną księcia halickiego, dopóty miała realny wpływ na jego politykę względem Węgier. W późniejszym okresie założyła dom zakonny tercjarok dominikańskich, spośród których zmarła jako ich przeorosa w kwietniu 1301 roku⁹⁹.

94. Rozważania na ten temat zob. tamże, s. 201.

95. K. Holly, *Princess Salomea*, s. 29.

96. Na temat syna Daniela Romanowicza, Lwa zob. L. Wojtowycz, *Lew Daniłowicz książę halicko-wołyński (ok. 1225-ok. 1301)*, Kraków 2020, passim.

97. D. Dąbrowski, *Daniel Romanowicz*, s. 270-272. Por. P. Stefaniak, *Z dziejów polityki dynastycznej króla Węgier Beli IV*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 36 (2016), nr 2, s. 110.

98. Zob. P. Stefaniak, *Bł. Konstancja Arpadówna OP, Księżna Halicka (1238-1301)*, w: *Quo vadis*, wydanie specjalne, Budapest 2005, s. 21. Tenże, *Konstancja Arpadówna, księżna halicka, zapomniana dominikanka ze Lwowa*, „Semper Fidelis”, 2001, nr 1, s. 48-51; (2001), nr 2, s. 26-30.

99. P. Stefaniak, *Z dziejów polityki*, s. 111.

Konstancja odegrała większą rolę niż Salomea, także dlatego, że pozycja jej męża na Rusi była dużo silniejsza niż we wcześniejszym okresie Kolomana. Lew był synem Daniela Romanowicza, znaczącego gracza na scenie politycznej w ówczesnym czasie. Konstancja mogła wpływać na relacje węgiersko-ruskie, a także podejmować próby wprowadzania pewnych wzorców zaczerpniętych z Zachodniej Europy. Salomea nie miała szans odegrać większej roli w kreowaniu polityki ruskiej swego ojca, w przeciwieństwie do Arpadówny. Konstancja poszła natomiast za wzorem świętobliwych kobiet z dynastii Arpadów, być może także Salomei, bowiem również została uznana powszechnie za osobę świętą. W XIII wieku wzrosło znaczenie kobiet w życiu religijnym dynastii i dworu¹⁰⁰, zaś oddzielną grupę kobiet władczyń stanowiły świętobliwe księżne cieszące się dużym poważaniem już za życia. Jak wskazywał Maciej Michalski, uznanie za świętą pozwalało kobiecie średniowiecza osiągnąć niezależność, co widać w świetle żywotów świętych kobiet¹⁰¹.

Rok 1241 był pewnego rodzaju przełomowym w życiu Salomei. Wówczas, podczas ataku Tatarów na Węgry i ziemie polskie, zmarł też Koloman halicki. Księżna nie pozostała na Węgrzech, ale wróciła na dwór krakowsko-sandomierski. Już w 1245 roku Salomea przybrała habit zakonu klarysek w czasie kapituły prowincjonalnej franciszkanów w Sandomierzu¹⁰². Jeszcze za życia Kolomana zaczął zapewne kształtować się obraz Salomei jako pobożnej, a nawet świętej księżnej. W jej żywocie¹⁰³ czytamy, że para książęca ślubowała dozonną czystość małżeńską, a co za tym idzie, nie posiadała potomstwa. Fakt ten był niezwykle istotny w budowie świętego wizerunku Salomei.

Ciekawy obraz Salomei, jako osoby posłusznej Bogu, daje *Żywot św. Kingi*¹⁰⁴, córki Beli IV, która była żoną brata księżnej halickiej, Bolesława Wstydliwego. Kinga pochodziła z dynastii Arpadów, podobnie jak mąż Salomei, Koloman. Przyjrzyjmy się pokrótce okolicznościom zawarcia małżeństwa Bolesława i Kingi oraz roli, jaką w tym względzie mogła odegrać Salomea. Książę krakowsko-sandomierski poprzez związek małżeński z córką króla Beli IV stał się jednym z sojuszników państwa węgierskiego. Z biegiem czasu okazało się, że ryzyko podjęte przez Belę IV (Bolesław Wstydlivy borykał się ze znacznymi problemami, by objąć we władanie księstwo krakowsko-sandomierskie) opłaciło się, ponieważ władca Węgier

100. Cz. Deptuła, *Wielkopolska rodzina monarsza bł. Jolenty a niektóre problemy biografii księżnej*, w: *Święci nie przemijają*, s. 14.

101. M. Michalski, *Kobiety i świętość*, s. 310.

102. *Vitae sanctae Salomeae*, s. 779. *Rocznik małopolski*, wyd. A. Bielowski, w: MPH, t. 3, Lwów 1878, s. 168.

103. *Vitae sanctae Salomeae*, s. 779.

104. *Vita et Miracula sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis*, w: MPH, t. 4, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1884.

zyskał wiernego na lata sojusznika¹⁰⁵. Przypuszczać można, że wpływ na taki rozwój sytuacji mogło mieć wcześniejsze małżeństwo polsko-węgierskie, zawarte około roku 1223 przez Kolomana, brata Beli IV, i Salomeę, siostrę Bolesława Wstydlivego¹⁰⁶. Salomea, przebywając za życia męża na dworze węgierskim, mogła opowiadać się za małżeństwem Bolesława i Kingi. W żywocie Kingi czytamy, że Salomea wręcz uprowadziła Kingę. Siostra Bolesława Wstydlivego miała bowiem małą Kingę wysłać do Polski zamkniętą w koszyczku¹⁰⁷. Ponadto znajdziemy jeszcze informację o niechęci Marii Laskaris (matki Kingi) do Salomei. Być może podczas pobytu Salomei na Węgrzech relacje między halicką księżną a matką Kingi były napięte ze względu na zaangażowanie Salomei w sprawę małżeństwa Kingi z jej bratem Bolesławem. Obie kobiety były w podobnym wieku, zatem być może w jakimś względzie rywalizowały ze sobą. Sytuacja rozwinęła się po myśli Salomei, bo o małżeństwie Kingi i Bolesława mówi dokument z 1239 roku, zatem wtedy Bolesław i Kinga byli już małżeństwem¹⁰⁸. Ów małżeński kontrakt wynegocjowała księżna Grzymisława zapewne za pośrednictwem swej córki, a synowej króla węgierskiego Salomei¹⁰⁹. Był to sukces, ponieważ Węgry w owym czasie były jednym z potężniejszych państw Europy Środkowej¹¹⁰. Wzmocnieniu też uległa pozycja Bolesława Wstydlivego w okresie walk o panowanie w Krakowie.

W opinii Pawła Żmudzkiego oddanie Kingi za żonę Bolesławowi Wstydlivemu można tłumaczyć tradycją polityczno-geograficzną, która trwale wpływała na działania polityczne w Europie Środkowej. Belę IV z władcami małopolskimi łączyła tradycja stosunków jego ojca, Andrzeja II, z Leszkiem Białym, ojcem Bolesława Wstydlivego. Wspomniany badacz podkreślał, że za życia Beli IV Bolesław Wstydlivy był orędownikiem stronnictwa prowęgierskiego wśród polskich książąt¹¹¹. Zapewne Salomea swoją postawą w czasie pobytu na Węgrzech starała się doprowadzić do odnowienia sojuszu piastowsko-węgierskiego, co udało się osiągnąć dzięki małżeństwu Kingi z Bolesławem.

105. W. Zabłocki, *Grzymisława*, s. 117.

106. K. Jasiński, *Rodowód*, s. 41

107. *Vita et Miracula sanctae Kyngae*, s. 685.

108. „in Wojnicz cum apportata esset filia Belle regis Hungarie nostre filio Boleslao in uxorem”: KDM, t. I, nr 24. Zob. też *Vita et Miracula sanctae Kingae*, s. 685; *Rocznik Traski*, s. 837.

109. P. Żmudzki, *Studium podzielonego królestwa. Książę Leszek Czarny*, Warszawa 2000, s. 25.

110. Zob. A. Teterycz-Puzio, *Bolesław Wstydlivy a konflikt czesko-węgierski w II połowie XIII w. Podróże dyplomatyczne i wyprawy wojenne księcia ku ziemiom czeskim i węgierskim*, w: *Via viatores quaerit. Mobilność społeczna w dziejach krajów grupy wyszehradzkiej*, red. A. Teterycz-Puzio, L. Kościelak, E. Łączyńska, Słupsk 2016, s. 25-44.

111. P. Żmudzki, *Powiązania polityczne w Europie Środkowej w drugiej połowie XIII wieku i ich wpływ na wyobrażenie świata*, „Przegląd Historyczny”, XC (1999), z. 3, s. 283-284.

W żywocie napisano też, że Salomea pod nieobecność królowej matki, wraz z Kingą wróciła do Polski i już zaręczonych Kingę i Bolesława przywiozła z powrotem na Węgry¹¹². Salomea ukazana została jako wypełniająca wolę samego Boga, który chciał, aby Kinga została żoną Bolesława. Salomea już wówczas mogła chcieć odegrać ważną rolę w życiu swojego brata poprzez optowanie za małżeństwem Arpadówny i Bolesława Wstydlwego¹¹³. Salomea chciała mu pomóc w uzyskaniu silnego sprzymierzenia, jakim był bez wątpienia ówczesny król Węgier Bela IV. Przypomnijmy, że w 1241 roku zmarł mąż Salomei, zatem jej więzy z władcą węgierskim mogły wówczas znacznie osłabnąć.

Warto w tym miejscu przyrzeć się pokrótce relacjom, jakie łączyły Salomeę z Kingą. Z pewnością obie księżne łączyły poprawne stosunki, co widać w świetle dokumentów wystawianych przez Salomeę. W dokumencie z 1266 roku, gdzie Salomea zaświadczyła, że kupiła wsie Bonowice i Sietejów od swego brata Bolesława, a wieś Baranów od księżnej Kingi, nazywa ją córką: „a filia nostra dilecta domina Kinga, coniuge ipsius Karissima”¹¹⁴. Kolejny dokument księżny halickiej potwierdza jej sympatię do Arpadówny, która została określona jako „generosanurus nostra”¹¹⁵. Zdaniem Barbary Kowalskiej używanie takich zwrotów przez Salomeę w stosunku do Kingi mogło świadczyć o jej sympatii do bratowej, ale także służyło podkreśleniu jej pozycji w państwie. Warto jednak pamiętać, że księżna halicka była starsza od Arpadówny i wyższa rangą¹¹⁶. Oczywiście, mogły to być zwroty używane zwyczajowo w dokumentach, jednak na ich podstawie można próbować określić rodzaj relacji, jakie panowały pomiędzy obiema kobietami.

Wracając do wspomnianych dokumentów wystawionych przez Salomeę, warto przyrzeć się, czego dotyczyły, gdyż w pewien sposób ukażą kolejne pola działalności księżnej. W świetle dokumentu z 1266 roku Salomea zaświadcza, że kupiła dwie wsie od swego brata i jedną od Kingi (o czym była mowa wyżej). Dyplom ten opatrzony jest pieczęciami Salomei, Kingi oraz Bolesława Wstydlwego¹¹⁷. Nie

112. *Vita et Miracula sanctae Kyngae*, s. 707.

113. Na temat męża Kingi Bolesława Wstydlwego i jego działalności zob. np. K. Maciaszek, *Pobożność polityką motywowana – o działalności księcia krakowskiego i sandomierskiego Bolesława V Wstydlwego wobec klasztorów*, „Nasza Przeszłość”, t. 133, 2020, s. 29-54; K. Maciaszek, *Offices and Officials in the Times of Boleslaw V the Chaste, the Duke of Kraków and Sandomierz*, „Res Historica”, 47 (2019), s. 75-119; K. Supernak, *Sprawa następstwa tronu po Bolesławie V Wstydlwym, księciu krakowskim i sandomierskim*, „Folia Historica Cracoviensia”, 24 (2018), z. 1, s. 143-171; P. Gryguć, *Polityka gospodarcza księcia Bolesława V Wstydlwego wobec biskupstwa i katedry krakowskiej*, „Folia Historica Cracoviensia”, 20 (2014), s. 7-33.

114. KDM, t. I, nr 70.

115. KDM, t. I, nr 75.

116. Zob. B. Kowalska, *Święta Kinga*, s. 58.

117. KDM, t. I, nr 70.

zawiera on listy świadków, Dowiadujemy się natomiast, jaką kwotę uiściła Salomea. Wspomniane wsie już od 1260 roku w części należały do klasztoru klarysek w Skale¹¹⁸. Salomea w 1266 roku zapewne wykupiła ich pozostałe części. Widzimy zatem, że księżna halicka dbała o klasztor, chociażby poszerzając jego uposażenie.

Dokument z roku kolejnego, tj. 1267, dotyczył pozwolenia na lokację Skały. Lokacja ta miała odbyć się na prawie niemieckim¹¹⁹. Dokument został uwierzytelniony pieczęcią Salomei. Uzyskała ona zgodę i deklarację pomocy w lokowaniu miasta od księżęcej pary, czyli Kingi i Bolesława i prawdopodobnie dzięki takiemu wsparciu lokowała miasto. Skała bowiem leżała na terenie księstwa krakowsko-sandomierskiego. W tym też dyplomie, o czym była mowa już wyżej, Salomea nazywa Kingę tym razem synową, co po raz kolejny potwierdza dobre relacje panujące między książkami.

Kolejnym dowodem na odgrywanie przez Salomeę znaczącej roli w życiu św. Kingi jest fakt, że Arpadówna wspierała klasztor klarysek i była z nimi związana właściwie od początku przybycia na dwór swego męża. Wpływ na postawę Kingi wobec klarysek miała zapewne sama Salomea, która zainicjowała powstanie klasztoru klarysek w Zawichoście. Bolesław Wstydlivy wraz z żoną otaczali opieką wspomniany klasztor¹²⁰. Należy zgodzić się z przypuszczeniem Barbary Kowalskiej, że Salomea mogła mieć duży wpływ na założenie przez Kingę klasztoru klarysek w Starym Sączu, do którego udała się także część mniszek ze Skały¹²¹. Żywot świętej Kingi również wiele mówi o relacjach łączących obie księżne. Poza wcześniej wspomnianym „porwaniem” Kingi na dwór Bolesława, źródło to wspomina o tym, że Kinga i Salomea podróżowały razem na Węgry, a także o tym, że Arpadówna odwiedzała halicką księżną w jej klasztorze. Ponadto Salomea, już po swej śmierci, ukazała się Kindze w czasie, gdy ta chorowała¹²². Z kolei Kinga, jako jedyna z krakowskiego dworu, była obecna podczas translacji zwłok Salomei¹²³.

Według Andrzeja Pleszyńskiego powracająca po śmierci męża w rodzinne strony księżna halicka, będąc wówczas około 30-letnią kobietą, miała siłę i chęć, by odegrać rolę zarówno w życiu swojego brata Bolesława Wstydliviego, jak i w kształtowaniu jego relacji z sąsiadami. Salomea zapewne nie została koronowana na królową halicką¹²⁴, więc być może, niezrealizowane aspiracje królewskie

118. Zob. B. Kowalska, *Święta Kinga*, s. 57.

119. KDM, t. I, nr 75.

120. Zob. B. Włodarski, *Salomea królowa halicka*, s. 75.

121. B. Kowalska, *Święta Kinga*, s. 136. Zob. KDM, t. I, nr 99.

122. Zob. *Vita et miracula sanctae Kyngae*, s. 685, 695, 707, 726.

123. *Vita sanctae Salomeae*, s. 784.

124. Zob. B. Włodarski, *Salomea królowa halicka*, s. 71.

wzmagały zainteresowanie sprawami halickimi¹²⁵. Jednakże warto zwrócić uwagę, że Salomea po śmierci męża w dokumentach była określana jako „reginae Galiciae”. Takiego określenia w stosunku do niej użyto na przykład w dokumencie papieża Aleksandra IV w roku 1257¹²⁶, co sugeruje, że nawet jeśli ceremonia koronacji nie została przeprowadzona w przestrzeni publicznej, o czym była już mowa, to Salomea funkcjonowała jako „królowa halicka” nawet w wiele lat po śmierci męża. Sama księżna używała skromnej tytulatury¹²⁷.

Po powrocie do księstwa krakowsko-sandomierskiego owdowiała księżna halicka postanowiła postarać się o budowę pierwszego na ziemiach polskich klasztoru klarysek. Był to klasztor w Zawichoście¹²⁸. Dzięki zachowanym dokumentom wiemy, że poza konwentem klarysek w zawichojskim klasztorze znajdował się również szpital, dzięki któremu tamtejsze siostry były w stanie się utrzymać¹²⁹. Jednak klasztor w Zawichoście nie działał zbyt długo, gdyż już w 1257 roku został przeniesiony do Skały. Przeniesienie klasztoru tłumaczono lękiem przed najazdami ze wschodu, zwłaszcza mongolskimi, i obawami o życie sióstr¹³⁰.

Księżna Salomea z widocznym zaangażowaniem dbała o wspomniany klasztor, co potwierdzają późniejsze dokumenty. W tym celu korespondowała nawet ze Stolicą Apostolską. Między innymi, dzięki sporządzonemu przez księżną testamentowi wiemy, w jaki sposób troszczyła się o odpowiednie zabezpieczenie materialne konwentu oraz jak wyglądało jego wyposażenie. Wiemy, że w testamencie znalazł się zapis mówiący o tym, że księżna przekazała wspomniane wyposażenie swojej wspólnocie¹³¹.

Mało prawdopodobne jest, aby Salomea pełniła funkcję ksieni w ufundowanym przez siebie klasztorze, jednak przeczy temu dokument z 1257 roku¹³². Niemniej należy podkreślić, że mimo tego, iż najprawdopodobniej księżna ksienią nie była, to jej pozycja w klasztornej społeczności była znacząca, zapewne ze względu na to, że przy pomocy swego brata, Bolesława Wstydlivego, wystarała się o budowę pierwszego na ziemiach polskich klasztoru klarysek. Ponadto warto wspomnieć,

125. A. Pleszczyński, *Fundacja opactwa klarysek w Zawichoście w 1245 roku a aspiracje polityczne Bolesława Wstydlivego*, w: *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław-Opole-Warszawa 2005, s. 180.

126. KDM, t. 1, nr 46.

127. Zob. np. KDM, t. 1, nr 70.

128. Wiele wskazuje na to, że znaczącą rolę w idei fundacji klasztoru w Zawichoście odegrała matka Salomei i Bolesława – księżna Grzymisława. Zob. KDM, t. I, nr 44; KDM, t. II, nr 446. Dodatkowo za tym poglądem przemawia także fakt, że księżna kazała pochować się w zawichojskim klasztorze w 1259 roku. Zob. *Rocznik małopolski*, s. 168 i nn.

129. KDM, t. 2, nr 446. Zob. też A. Pleszczyński, *Fundacja*, s. 184.

130. KDM, t. 1, nr 57. Zob. A. Pleszczyński, *Fundacja*, s. 177.

131. KDM, t. 1, nr 76.

132. KDM, t. 1, nr 44.

że wspomniany klasztor niejednokrotnie otrzymywał wsparcie ze strony biskupów i książąt¹³³.

Zdaniem Andrzeja Pleszczyńskiego przyczyną fundacji klasztoru klarysek w Zawichoście nie była jedynie chęć znalezienia miejsca skupienia dla Salomei, ale przyświecał temu przedsięwzięciu większy cel. Zawichost bowiem był dogodnie umiejscowiony. Znajdowała się tam najważniejsza wówczas przeprawa przez środkową Wisłę. Prowadzący przez nią szlak wiodł z Europy Zachodniej poprzez Śląsk, Małopolskę na Ruś i Litwę. Fundacja wspomnianego klasztoru niewątpliwie dostarczyła wielu korzyści także księciu Bolesławowi Wstydliwemu. Były to korzyści natury duchowej, zważając na fakt, że ów książę był bardzo pobożny, ale fundacja wspomnianego klasztoru wpisywała się również w kwestię polityki ruskiej Bolesława. Jednakże lokalizację klasztoru zainicjowała sama Salomea. Prawdopodobnie spowodowane było to jej zainteresowaniem ziemiami ruskimi¹³⁴. Być może także starania o założenie klasztoru klarysek na ziemiach polskich były pewną formą pomocy Salomei względem księcia krakowsko-sandomierskiego właśnie w kwestii polityki wschodniej Bolesława.

Klasztor w Zawichoście nie zdołał rozwinąć na szeroką skalę swojej działalności. Stało się tak ze względu na bliskość niespokojnej granicy. Najazd tatarski z lat 1258-1259 pokazał, że dominacja Złotej Ordy nad Rusią Halicką ma charakter trwały, a tamtejsze duchowieństwo odmówiło zawarcia unii z kościołem łacińskim. Mimo zaistniałych przeszkód książę krakowsko-sandomierski zdołał wyprosić Stolicę Apostolską o zgodę na pozostanie mniszek w Skale¹³⁵.

Wracając do kwestii działalności księżnej Salomei, należy zauważyć, że w świetle ubogich źródeł trudno jest ocenić wielkość jej zaangażowania w sprawy polityczne, co oczywiście nie wyklucza działań księżnej halickiej na tym polu. Wiemy jednak, że Salomea, przy wsparciu swego brata oraz magistra domu templariuszy na terenie Niemiec i Sklawonii, prosiła papieża o erygowanie stolicy biskupiej w zamku Łuków. Wobec tego można przypuszczać, że Hanną Krzyżostaniak, że Salomea mogła mieć wpływ na plany misji franciszkańskiej na Rusi i Jaćwieży¹³⁶. W tym miejscu warto wspomnieć również o tym, że, jeżeli chodzi o rozwój religijności, najsilniejszy wpływ na poglądy Jolenty, młodszej siostry Kingi, która dzieciństwo spędziła na dworze krakowsko-sandomierskim, wywarła wówczas silna francisz-

133. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 53.

134. A. Pleszczyński, *Fundacja*, s. 179, 184, 185 i nn. Kwestia wyboru lokalizacji klasztoru mogła mieć również naturę duchową. Mianowicie chciano wręcz wyprosić wsparcie niebios dla Bolesława Wstydliwego. Ówczesna sytuacja polityczna księcia była trudna a zabieganie o pomoc niebios przeciwko Rusinom jest licznie poświadczane w polskich źródłach, zob. tamże, s. 186.

135. Tamże, s. 192.

136. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 53, 54.

kańska żarliwość właśnie Kingi oraz Salomei¹³⁷. Jolenta, stając się później księżną wielkopolską (za sprawą małżeństwa z księciem kaliskim Bolesławem Pobożnym) popierała działalność tego zakonu¹³⁸. Młoda Jolenta z pewnością podziwiała swoją starszą siostrę, a co za tym idzie także księżną Salomeę.

Księżna halicka przed swą śmiercią zapisała klasztorowi w Skale cały swój ruchomy majątek¹³⁹. Salomea zmarła w Skale prawdopodobnie 17 listopada 1268 r.¹⁴⁰ *Żywot św. Salomei* został spisany na przełomie wieków XIII i XIV, więc można przypuszczać, że po śmierci księżnej rozpoczęto starania w sprawie jej beatyfikacji bądź kanonizacji. Jednak dopiero papież Klemens X pozwolił 18 grudnia 1673 r. na obchodzenie w Polsce i zakonie franciszkańskim dnia 17 listopada jako uroczystości ku czci Salomei, choć nie wydano bulli beatyfikacyjnej.¹⁴¹ Kult Salomei rozwijał się najpierw wśród klarysek skalskich, a potem wśród mniszek krakowskich. Pierwsze cuda zanotowane zostały jeszcze za życia księżnej, natomiast te po jej śmierci notowano od roku 1269¹⁴².

Podsumowując, należy stwierdzić, że Salomea właściwie zapoczątkowała poprzez swój związek z Kolomanem zacieśnianie więzów między Piastami a węgierską dynastią Arpadów. W XIII wieku Węgry były jednym z najpotężniejszych królestw w Europie Środkowo-Wschodniej, zatem dla książąt piastowskich koligacje z Węgrami były bardzo korzystne. Leszek Biały, dzięki małżeństwu Salomei z synem ówczesnego króla Węgier Andrzeja II, miał realną możliwość oddziaływania na sytuację w Rusi Halickiej. Niestety, nie udało się tych planów zrealizować głównie ze względu na słabą pozycję męża Salomei Kolomana w Haliczu.

Natomiast w kwestii relacji polsko-węgierskich, odegrała dużą rolę, bowiem doszło do zawiązania sojuszu z Węgrami. Zapoczątkowane przez Salomeę małżeństwa między Piastami a Arpadami dały początek bliskim relacjom łączącym oba terytoria na długi czas. Salomea w czasie pobytu na Węgrzech mogła starać się wpływać na postawy Beli IV zgodnie z interesami politycznymi jej brata, np. w okresie osłabienia sojuszu Daniela z Konradem. Ona też, zapewne na prośbę matki, była gorącą orędowniczą małżeństwa Bolesława z Kingą.

To, że Salomea weszła w koligacje z węgierską rodziną królewską, jej samej również przyniosło korzyści. Miała możliwość przebywania z członkiniami

137. Cz. Deptuła, *Wielkopolska rodzina monarsza*, s. 11.

138. W. Sawicki, *Błogosławiona Jolanta. Życie i dzieje kultu*, Gniezno-Niepokalanów 1980, s. 24, 25, 27.

139. KDM, t. I, nr 76.

140. *Vita sanctae Salomeae*, s. 781. Szersze rozważania co do datacji śmierci księżnej halickiej zob. H. Krzyżostaniak, *Trzynastowieczne święte kobiety*, s. 54, przyp. 17. Por. O. Balzer, *Genealogia*, s. 485 i nn. Zob. K. Jasiński, *Franciszkańskie pochówki Piastów*, s. 177-194.

141. Zob. O. Balzer, *Genealogia*, s. 487.

142. Zob. M. Michalski, *Kobiety i świętość*, s. 76.

świętej rodziny, obserwowania ich, co w znacznym stopniu mogło przełożyć się na jej postępowanie. Stawiając sobie za wzór np. Elżbietę Węgierską, Salomea, zostając wdową, zaczęła skupiać się głównie na swej duchowej działalności. Poza tym utrzymywała bliskie kontakty z żoną swego brata, Kingą, która także została uznana za świętą. Przebywanie z kobietami z dynastii Arpadów z pewnością w znacznym stopniu ukształtowało charakter Salomei i postrzeganie przez nią różnych spraw, np. kwestii świętości i stosunku do spraw duchowych. Kobiety z kręgu dynastii Arpadów zwykle były osobami o wyróżniającej się osobowości¹⁴³.

Salomea, choć długo nie cieszyła się rolą księżnej halickiej, nie zaprzestała swej działalności publicznej. Zaangażowała się głównie w sprawy Kościoła, sprowadziła klaryski na ziemię polskie. Można także założyć, że przyświecał jej nie tylko taki cel, ale także chęć pomocy swojemu bratu Bolesławowi Wstydliwemu: najpierw by poślubił Arpadównę, a później starając się o założenie klasztoru w Zawichoście, dzięki któremu książę krakowsko-sandomierski wzmocnił swoją pozycję.

Bibliografia

Źródła

- Długosz J., *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego*, tł. J. Mrukówna, k. 5-6, Warszawa 1974.
- Kodeks Dyplomatyczny Małopolski*, t. 1, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876.
- Kodeks Dyplomatyczny Małopolski*, t. 2, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1886.
- Kronika halicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów*, tł. D. Dąbrowski, A. Jusupowicz, Kraków-Warszawa 2017.
- Latopis hipacki*, w: *Polnoe sobranie ruskich letopisej*, t. 2, Petersburg 1908.
- Monumenta Poloniae Vaticana*, t. 3, wyd. J. Ptaśnik, nr 2.
- Rocznik franciszkański krakowski*, wyd. A. Bielowski, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 3, Lwów 1878.
- Rocznik małopolski*, wyd. A. Bielowski, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 3, Lwów 1878.
- Rocznik Traski*, wyd. A. Bielowski, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 2, Lwów 1872.

143. Na temat nowych wzorców zachowań księżnych w XIII wieku na przykładzie księżniczek węgierskich na piastowskich tronach zob. P. Jędrzejewska, *Nowe wzorce zachowań księżnych w XIII wieku na przykładzie księżniczek węgierskich: Kingi, Jolenty-Heleny i Gryfiny*, w: *Prawa kobiet dawniej i dziś. W 100-lecie nadania praw wyborczych kobietom w Polsce*, red. A. Teterycz-Puzio, W. Kamińska, we współpr. P. Osińska, Słupsk 2020, s. 19-31.

- Vita et Miracula sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis*, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 4, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1884.
- Vitae sanctae Salomeae reginae Haliciensis*, wyd. W. Kętrzyński, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 4, Lwów 1884.

Opracowania

- Balzer O., *Genealogia Piastów*, Kraków 2005 .
- Barabas G., *Coloman of Galicia and his Polish Relations. The Duke of Slavonia as Protector of Widowed Duchesses*, w: *Hungaro-Polonica. Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relations*, ed. D. Bagi, G. Barabas, Z. Mate, Pecs 2016, s. 89-117.
- Barabas G., *Prince Coloman's Life after 1226. A Member of the Árpáadian Dynasty and Central European Narrative Sources*, w: *Hungary and Hungarians in Central and East European Narrative Sources (10th-17th Centuries)*, ed. D. Bagi, G. Barabas, M. Font, E. Sashalmi, Pecs 2019, s. 107-123.
- Bartnicki M., *Polityka zagraniczna księcia Daniela halickiego w latach 1217-1264*, Lublin 2005.
- Bazyłow L., Wieczorkiewicz P., *Historia Rosji*, Wrocław 2010.
- Chrzanowski M., *Leszek Biały książę krakowski i sandomierski. Princeps Poloniae (ok. 1184-23/24 listopada 1227)*, Kraków 2013.
- Dąbrowski D., *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201-1264). Biografia polityczna*, Kraków 2012.
- Dąbrowski D., *Dwa ruskie małżeństwa Leszka Białego*, „Roczniki Historyczne”, 2006, s. 67-93.
- Dąbrowski D., *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008.
- Dąbrowski J., *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964.
- Deptuła Cz., *Wielkopolska rodzina monarsza bł. Jolenty a niektóre problemy biografii książęcej*, w: *Święci nie przemijają. Materiały z sympozjum naukowego o błogosławionej Jolencie z okazji -700lecia jej śmierci. Gniezno, 8-9 października 1999 roku*, Gdańsk 2002.
- Gryguć P., *Polityka gospodarcza księcia Bolesława V Wstydliwego wobec biskupstwa i katedry krakowskiej*, „Folia Historica Cracoviensia”, 20 (2014), s. 7-33.
- Grzesik R., *Kronika węgiersko-polska. Z dziejów polsko-węgierskich kontaktów kulturalnych w średniowieczu*, Poznań 1999.
- Holly K., *Princess Salomea and Hungarian-Polish Relations in the Period 1214-1241*, „Historický Časopis 55”, Supplement (2007), s. 5-32.

- Hołowko O. B., *Halicki okres działalności księcia Mściława Mściławowicza Udałego*, „Klio”, XI (2008), s. 5-12.
- Jasiński K., *Franciszkańskie pochówki Piastów*, w: *Franciszkanie na ziemiach polskich. Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczkowski, t. 2, cz. 2 i 3, Kraków 1989, s. 177-194.
- Jasiński K., *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, Poznań-Wrocław 2001.
- Jędrzejewska P., *Nowe wzorce zachowań książęcych w XIII wieku na przykładzie księżniczek węgierskich: Kingi, Jolenty-Heleny i Gryfiny*, w: *Prawa kobiet dawniej i dziś. W 100-lecie nadania praw wyborczych kobietom w Polsce*, red. A. Teterycz-Puzio, W. Kamińska, we współpr. P. Osińska, Słupsk 2020, s. 19-31.
- Jusupović A., *Udział elit Polski i Rusi w zawieraniu umów międzynarodowych w pierwszej połowie XIII wieku*, w: *Polska, Ruś i Węgry: X-XIV wiek, Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*, t. 5, red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 75-87.
- Kijas A., *Początki państw. Ruś*, Poznań 2014.
- Kotljar M. F., *Z historii polityki zagranicznej książąt halickich i wołyńskich w XIII wieku*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne”, 1-2 (2000), s. 25-40.
- Kowalska B., *Święta Kinga. Rzeczywistość i legenda*, Kraków 2008.
- Krzyżostaniak H., *Trzynastowieczne święte kobiety kręgu franciszkańskiego Polski i Czech*, Poznań 2014.
- Maciaszek K., *Offices and Officials in the Times of Bolesław V the Chaste, the Duke of Kraków and Sandomierz*, „Res Historica”, 47 (2019), s. 75-119.
- Maciaszek K., *Pobożność polityką motywowana – o działalności księcia krakowskiego i sandomierskiego Bolesława V Wstydliwego wobec klasztorów*, „Nasza Przeszłość”, t. 133, 2020, s. 29-54.
- Majorow A. W., *Ostatnia wyprawa Romana Mściławowicza (Z dziejów polityki zagranicznej Rusi halicko-wołyńskiej)*, „Klio”, 14 (2010), s. 49-80.
- Michalski M., *Kobiety i świętość w żywotach trzynastowiecznych księżnych polskich*, Poznań 2004.
- Nagirnyy V., *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)-1264*, Kraków 2011.
- Niezgoda C. OFMConv., *Bł. Salomea, św. Kinga i bł. Jolenta – związki rodzinne i duchowość*, w: *Święci nie przemijają. Materiały z sympozjum naukowego o błogosławionej Jolencie z okazji -700lecia jej śmierci. Gniezno, 8-9 października 1999 roku*, Gdańsk 2002.
- Paszkiwicz H., *Początki Rusi*, Kraków 1996.
- Pleszczyński A., *Fundacja opactwa klarysek w Zawichoście w 1245 roku a aspiracje polityczne Bolesława Wstydliwego*, w: *Klasztor w państwie średniowiecznym*

- i nowożytnym*, red. M. Derwich, A. Pobóg-Lenartowicz, Wrocław-Opole-Warszawa 2005, s. 177-192.
- Sawicki W., *Błogosławiona Jolanta. Życie i dzieje kultu*, Gniezno-Niepokalanów 1980.
- Stefaniak P., *Bł. Konstancja Arpadówna OP, Księżna Halicka (1238-1301)*, w: *Quo vadis*, wydanie specjalne, Budapest 2005.
- Stefaniak P., *Konstancja Arpadówna, księżna halicka, zapomniana dominikanka ze Lwowa*, „Semper Fidelis”, 2001, nr 1, s. 48-51; 2001, nr 2, s. 26-30.
- Stefaniak P., *Z dziejów polityki dynastycznej króla Węgier Beli IV*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 36 (2016), nr 2, s. 99-124.
- Supernak K., *Sprawa następstwa tronu po Bolesławie V Wstydlwym, księciu krakowskim i sandomierskim*, „Folia Historica Cracoviensia”, 24 (2018), z. 1, s. 143-171.
- Teterycz-Puzio A., *Bolesław Wstydlwy a konflikt czesko-węgierski w II połowie XIII w. Podróże dyplomatyczne i wyprawy wojenne księcia ku ziemiom czeskim i węgierskim*, w: *Via viatores quaerit. Mobilność społeczna w dziejach krajów grupy wyszehradzkiej*, red. A. Teterycz-Puzio, L. Kościelak, E. Łączyńska, Słupsk 2016, s. 25-44.
- Teterycz-Puzio A., *Dwie bitwy. Mozgawa 13 IX 1195-Zawichost 19 VI 1205*, Zabrze-Tarnowskie Góry 2020.
- Teterycz-Puzio A., *Konrad I Mazowiecki, książę wielki lacki (1187/89-31 sierpnia 1247)*, Kraków 2019.
- Włodarski B., *Polska i Ruś 1194-1340*, Warszawa 1966.
- Włodarski B., *Salomea królowa halicka. Karta z dziejów wprowadzenia klasztoru klarysek do Polski*, „Nasza Przeszłość”, t. 5, 1957, s. 61-81.
- Wojtowycz L., *Lew Daniłowicz książę halicko-wołyński (ok. 1225-ok. 1301)*, Kraków 2020.
- Zabłocki W., *Grzymiśława Ingwarówna, księżna krakowsko-sandomierska*, Kraków 2012.
- Żmudzki P., *Powiązania polityczne w Europie Środkowej w drugiej połowie XIII wieku i ich wpływ na wyobrażenie świata*, „Przegląd Historyczny”, XC (1999), z. 3.
- Żmudzki P., *Studium podzielonego królestwa. Książę Leszek Czarny*, Warszawa 2000.

Streszczenie

Postać Salomei, żony królewicza węgierskiego Kolomana, jest kolejną interesującą postacią kobiecą związaną z księstwem krakowsko-sandomierskim, przejawiającą aktywność w relacjach z Królestwem Węgier oraz księstwami ruskimi. Księżniczka krakowska, potem księżna Halicza, a na koniec klaryska była znaczącą postacią

XIII-wieczną na ziemiach polskich, obok m. in. księżnej Kingi, Jolenty-Heleny czy Gryfiny. Jednakże Salomea, w przeciwieństwie do wspomnianych księżnych, była księżniczką wywodzącą się z piastowskiej dynastii. Celem artykułu jest przedstawienie roli Salomei, córki Leszka Białego i żony królewicza Kolomana, w kreowaniu relacji księstwa krakowsko-sandomierskiego z Rusią i Węgrami w 1. połowie XIII wieku.

Słowa kluczowe: księżna Salomea, Ruś halicka, relacje polsko-węgierskie, relacje polsko-ruskie, XIII wiek.

THE FORGOTTEN PRINCESS OF HALYCH? THE ROLE OF SALOMEA IN CREATING THE POLISH-HUNGARIAN AND POLISH-RUSSIAN RELATIONS

Summary

The figure of Salomea, the wife of the Hungarian Prince Coloman, is another interesting female figure associated with the Duchy of Cracow and Sandomierz, active in relations with the Kingdom of Hungary and the Ruthenian duchies. The princess of Cracow, then the princess of Halych, and finally the Poor Clare, was a significant figure from the 13th century in Poland, next to, among others, Princess Kinga, Yolanda-Helen and Gryfina. However, Salomea, unlike the aforementioned princesses, was a princess from the Piast dynasty. The purpose of the article is to present the role of Salomea, the daughter of Leszek the White and the wife of Prince Coloman in creating the relationship between the Duchy of Cracow and Sandomierz with Russia and Hungary in the first half of the 13th century.

Key words: Princess Salomea, Halych, the Polish-Hungarian relations, the Polish-Russian relations, XIII century.